

A protestantizmus billegő sarokköve

A protestantizmus talán legismertebb alaptétele, hogy a hit forrása egyedül a Szentírás. Sola Scriptura sine Ecclesia – Csak az írás, Egyház nélkül. Ez a tévtanítás egyesíti a felfogásában messzemenően eltérő legkülönbözőbb protestáns gyülekezeteket, és mintegy a reformáció egyik karakterisztikus ismertetőjegyévé vált. A többi solá-hoz hasonlóan azonban ez az elv is igen gyöngye lábakon áll.

Mit állít az elv pontosan?

A *Sola Scriptura* összefoglalva azt jelenti, hogy a protestáns keresztény hit egyedüli, elégséges és közvetlen forrása és zsinórmértéke *egyedül a Szentírás*. E nézet szerint a hitnek *csak* a Szentíráshoz kell igazodnia. A Szentírás *önmagát* magyarázza, ezért szükségtelen minden tekintély, amely általános és kötelező érvennyel tanítana a hitről. A Szentírás a protestánsok szerint Isten általános kinyilatkoztatását teljességében tartalmazza, önmagában nyújt mindent, ami az emberek üdvösségéhez szükséges. E tévtan szerint nincsen szükség Egyházra, mert a Szentírás helyes megértéséhez és hívő elfogadásához minden egyes ember megkapja az isteni világosságot.

A *Sola Scriptura* elve tehát kizárja az *egyházi tanítóhivatal* és *szenthagyomány* szükségességét. Tagadja a Szentírással egyenlő rangú hitszabály vagy forrás létét, és lényegében mond ellene a római pápa és a püspökök tanítóhivatali tevékenységének.

A *Sola Scriptura* a protestantizmus formai alapelve (*principiumformale*).

A tévtan eredete

A *Sola Scriptura* elvet az egyháztörténelemben elsőként egy angol tanító, *William Ockham* ferences szerzetes (1285k.–1347), a nominalizmus megalapítója használta, akár csak a protestantizmus többi kizárólagosságot jelentő tételét (*solagratia, solafide, solusChristus, soliDeogloria*). Igazán ismertté azonban akkor vált, amikor *Luther Márton* a lipcsei hitvitán (1519) hirtelen előhozta azt *Johannes Eck* katolikus teológia professzor elsőprő érveivel szemben. A dominikánus Eck meggyőzően bizonyította, hogy – mind a búcsúk, mind a kegyelem és a szabad akarat kérdésében – Luther a pápai megnyilatkozások és az egyetemes zsinatok szerint is téved. Ezen a ponton Luther, aki a szónoklataiban egészen eddig a pápákhoz és a zsinatokhoz való fellebbezésért kiáltott, hirtelen elvetette ezeknek tévedhetetlenségét, és váratlanul kijelentette, hogy csak az lehet a hit tárgya, ami a Szentírásból kimutatható.

Luther, aki látszólag elveti a tekintélyt, maga is tekintély elven értelmezi a Szentírást, szabja meg azt is, amit beleválónak tekint. A Lipcsei hitvitából erre is bőven találunk példát. Amikor például az elhunytakért mondatott szentmise kapcsán Eck a Makkabeusok könyvéből idézett (*2Mak 14,43*), Luthernek ismét elfogytak az érvei. Ekkor jelentette ki, hogy a Makkabeusok könyve nem is tartozik a Szentíráshoz, mert szerinte – a keresztényellenes ihletésű, a templom lerombolása után született zsidó – *jamniai kánon* az érvényes.

1521-ben Luther tartalmilag megfogalmazta a *Sola Scriptura* elvet, ami bennfoglaltan az Egyháznak a Szentírást értelmező és kánonját meghatározó tekintélyének az elvetését jelenti. A *Sola Scriptura* elvére hivatkozva a protestantizmus elveti a katolikus tanításnak minden olyan elemét, amelyet nem vél fölfedezni a Szentírásban. Ez az elv többé-kevésbé – elsősorban a katolikus tanítóhivatal szükségességének a tagadására vonatkozóan – összeköti a protestantizmus valamennyi gyümölcsét, a kálvinizmustól kezdve a Hit Gyülekezetéig, az unitáriusoktól a Jehova Tanúig.

A Szentírás és a Szenthagyomány a katolikus tanítás szerint

A katolikus tanításban a kinyilatkoztatásnak *alanyi* értelemben egy forrása van: az *Úr Jézus Krisztus*, akitől ered a *Szentírás* és a *Szenthagyomány*. *Tárgyi* értelemben pedig a kinyilatkoztatás átadásának két különböző módjáról beszélünk: a hitigazságokat a Szentírásból és a Szenthagyományból merítjük, amelyek együtt alkotják a teljes és csorbítatlan apostoli hitletéteményt (*depositum fidei*). Mindez azt jelenti, hogy a kinyilatkoztatás egyedüli forrása és beteljesítője Jézus Krisztus, akinek a tanítása a Szentlélek közreműködésével a Szentíráson és a Szenthagyományon keresztül jut el hozzánk az egy, szent, katolikus és apostoli Anyaszentegyházban.

A Szenthagyomány az Isten által kinyilatkoztatott, és előszóban továbbadott apostoli tanítás, amelyet Péter és az apostolok átadtak utódaiknak, a római pápának és az érvényesen fölszentelt püspököknek, hogy az evangélium eljusson a föld végső határáig, minden teremtményhez. (vö. *Mt 28,19*) Ez jelöli ki a hitszabályt (*regula fidei*), amelyformailag azt jelenti, hogy semmi újat nem lehet hirdetni, csak amit az apostolok és utódaik „reánk hagytak” (*traditum est*). A Szenthagyomány az apostolok tanítói küldetéséből adódóan (vö. *Mk 16,15*; *Lk 10,16*; *ApCsel 2,3–4*) megelőzi és így magában is foglalja a Szentírást, hiszen az előszó mindig előbb volt, mint az íráskor és a Biblia kánonja. A szóbeli igehirdetésnek elsőbbsége van: „*A hit hallásból ered, a hallás pedig Krisztus igéjéből*” (*Róm 10,17*) Az Úr Jézus tanítani, és nem írni küldte tanítványait, ami persze nem zárja ki, hogy a későbbiekben a tanítványok sok mindent le is írtak. Szent Pál ilyen értelemben köti Timóteus lelkére: „*őrizzétek szilárdan a hagyományokat, amelyeket akár előszó, akár levelünk útján tanultatok*”. (*2Tessz 2,15*)

A Szentírás a Szentlélek által vezetett *Egyház könyve*: benne született, kanonizálódott, őrződött és adatott tovább és tárul fel az igehirdetésben mindennap a világ végéig. Időrendben és logikailag is előbb van Isten szava, Isten népe, a prófétai, az apostoli tanítás és az Egyház, és ebből születik a Szentlélek által a Szentírás, a kánon, a teológia és az élő igehirdetés. A Szentírásnak tehát az Egyház a szülője, kanonizálója, őrzője és értelmezője. Az Egyházban a Szentlélek él: ugyanaz a lélek szüli és élteni az Egyházat, amely által a Szentírás is megszületett. A Szentírás helyes és avatott értelmezője ezért csakis az Egyház.

A Szentírás és a Szenthagyomány tehát kölcsönösen összetartoznak, mégpedig úgy, hogy a Szentírás létrejöttének, fennmaradásának, kánonjának és helyes értelmezésének az alapja a szent tradíció. Miként *Szent Iréneusz* (115–150) tanítja, az Írást mindig az Egyház apostoli hite alapján kell értelmezni, mert a kettőben egy lélek működik, és nem lehet ellentmondás Szentírás és Szenthagyomány között.

A Szentíráshoz való viszony alapvető különbsége

A katolikus hit és tanítás szerint a Szentírás *materiálisan elégséges* az igaz katolikus hit megismeréséhez, hiszen a teljes és apostoli hitletétemény megtalálható benne közvetlenül vagy közvetve, kikövetkeztethető módon. Ennek egyértelmű, tiszta és világos kifejtésére azonban a élő apostoli igehirdetésre van szükség. Számunkra a tanítói tekintélyt a Krisztus követségében járó egyházi tanítóhivatal képviseli. (vö. *2Kor 5,20*) A katolikus Egyház középpontjában az Isten Igéje, az élő Krisztus áll, az isteni személy.

A protestáns nézet szerint azonban a Szentírás az apostoli Szenthagyománytól függetlenül, önmagában képezi a legfőbb tekintélyt, vagyis önállóan képez hitszabályt (*formális elégségesség*). A Biblia „önmagát értelmezi”, továbbá a Szentlélek mindenkit megvilágosít a megértéséhez, vagyis nincsen szükség fölszentelt papságra. A protestantizmus számára a kereszténység lényegében individualista könyvvallás, amelynek a középpontjában a megszemélyesített Biblia található.

A Sola Scriptura ellentmondása

A Szentírás és a Szenthagyomány eredendő összekapcsoltságának elemzéséből érhető tetten a *Sola Scriptura* protestáns tévtanának mély ellentmondása. A *Sola Scriptura* elve lényegében az Egyház kontextusát, a Szentlélek élő és tevékeny munkáját, az apostoli igehirdetés elsőbbségét kérdőjelezi meg. A legnagyobb ellentmondás azonban abban áll, hogy a Szentírás sehol sem állítja magáról, hogy a Szenthagyomány nélkül, önmagában véve lenne végső tekintély. Mint ahogy az sem derül ki a Szentírásból, hogy pontosan milyen írások alkotják, és hogy azokat milyen módon kell összeválogatni: vagyis a Biblia nem tartalmazza a saját hiteles kánonját sem. A Szentírás továbbá nem magyarázza meg önmagát, nem adja meg önmaga helyes értelmezését.

A *Sola Scriptura* protestáns hagyománya igazolhatatlan a Szentírásból, hanem kizárólag *Ockham, Luther, Kálvin* személyéhez és tekintélyéhez köthető. Továbbá az elv hamisságát igazolja az a történelmi tény is, hogy a deformáció kezdete óta idestova *negyvenezer* körülire becsülhető a különböző protestáns közösségek és szekták száma: ha a Szentírás helyes értelmezéséhez az egyéni bibliaolvasás egyedül elég, és a Szentlélek minden egyes embert külön-külön biztosan megvilágosít, és nincsen szükség tanítóhivatalra, akkor hogyan születhetett ennyiféle eltérő értelmezés?

A Sola Scriptura sorsa

X. Leó pápa 1520-ban az *Exsurge Domine* (Kelj föl, Uram) bullájában elítélte Luther tanait, és megparancsolta, hogy Luther hatvan napon belül vonja vissza 95 pontjából a pápa által hibásnak minősített 41-et. 1521. január 3-án pedig – miután látványosan megtagadta tanai visszavonását – kiközösítette Luthert. A trienti zsinat (1545–1563) megvizsgálta és elítélte a hitújítók eretnek tanait. (*DH 1500–1850*). A katolikus Egyház rendületlenül hirdeti, hogy a Szentírás és a Szenthagyomány elválaszthatatlanok egymástól.

„A természetfeletti kinyilatkoztatás pedig, az egyetemes Egyháznak a tridenti szent zsinaton kijelentett hite szerint 'azon írott könyvekben és azon meg nem írt hagyományokban foglaltatik, amelyeket vagy magának Krisztusnak az ajkairól vettek át az apostolok, vagy a Szentlélek sugalmazása folytán az apostolok által mintegy kézről-kézre adva jutottak hozzánk'... Továbbá az isteni és katolikus hit követelménye, hogy mindazt, amit Isten írott vagy hagyományozott igéje tartalmaz, és, amit az Egyház akár ünnepélyesen határozat, akár rendes és egyetemes Tanítóhivatala útján Istentől kinyilatkoztatott hitigazság gyanánt élénk bocsát, higgyük.” (*IX. Pius pápa, I. vatikáni zsinat, Dei Filius; DH 3006; 3007; 3011; 3020*)

Fülep Dániel
(TCs XXII/6)